

A közzététel időpontja: 2023. augusztus 4.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2024. január 1.

ROMA/CIGÁNY NÉPISMERET

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY

A) KOMPETENCIÁK

1. Történeti ismeretek

A roma közösség történetére vonatkozó írott, képi vagy elektronikus források ismerete és felhasználása.

A kapott forrásrészletek, sajtóból vett publicisztika, képi és hangzó történeti források és elektronikus ismerethordozók, valamint személyes tapasztalatok alapján kisebbségpolitikai problémák minél pontosabb megfogalmazása, múlt és jelen közötti párhuzam megvonása.

2. Néprajzi ismeretek

Múzeumokból, néprajzi gyűjteményekből, illetve egyéb forrásokból (család, rokonság, helyi roma közösség) információk gyűjtése, ezek felhasználásával a roma közösség hétköznapijainak és ünnepeinek megismerése.

A tárgyi és a szellemi néprajzi hagyaték felhasználása segítségével a roma közösség életének bemutatása.

3. Földrajzi ismeretek

A roma közösség tagjai által lakott települési területeken a földrajzi adottságok, az életviszonyok és a gazdasági kapcsolatok közötti összefüggések felismerése, értelmezése.

Falusi és városi roma közösségek kapcsolatainak és eltérő helyzetének szemléletes bemutatása.

Térképek, történeti, települési, gazdaságföldrajzi és demográfiai adatok kikeresésével, válogatásával és azok felhasználásával egy, a roma közösség életére különösen jellemző jelenség sokoldalú bemutatása.

4. Társadalmi ismeretek

Kérdések megfogalmazása és válaszadás a „*Mit jelent ma a magyarországi roma közösség tagjának lenni?*” kérdéskörben.

Szociológiai felmérések, publicisztikai részletek válogatásával és felhasználásával az identitásvállalás magatartásformáinak, a kisebbségi egyén és közössége kapcsolatainak bemutatása és értelmezése. A politikai-társadalmi-gazdasági események és a cigányság mai helyzete közötti összefüggések megláttatása. A magyar társadalom, adott település cigány és nem cigány népessége a demográfiai adatok tükrében.

5. A roma/cigány nyelvekkel kapcsolatos ismeretek

A roma/cigány nyelvek kialakulásának bemutatása, a közöttük meglévő lehetséges kapcsolatok felismerése és ismertetése.

Egy hallott cigány nyelvű szöveg megértése, néhány jellegzetességének magyarázata.

6. A roma nemzetiség épített környezete

Adott település helyzete, lakossága, élete. Településtípusok (falu, város, tanya). A település szerkezete. Különböző házak, utcák, terek, cigánytelepek (telep, sor).

Szegregációs, integrációs jelenségek megfigyelése saját lakókörnyezetben.

7. A roma/cigány nemzetiség zenéje- és tánckultúrája

A roma közösség zene-, ének- és tánckultúrája néhány jellegzetességének összegyűjtése és bemutatása.

A zene- és tánckultúra kiemelkedő szerepének bemutatása a roma közösség életében. Műsoros est összeállítása és a válogatás ajánlása magyarázatokkal a leendő közönségnek.

8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

A nemzetiségpolitikai jogszabályi keretek és az intézményrendszer ismerete, a működési mechanizmus elemző bemutatása.

Egy választott helyi roma/cigány önkormányzat vagy egyesület tevékenységének felvázolása, lehetőségeinek feltérképezése, kritikai bemutatása egyéni tapasztalatok és a rendelkezésre álló dokumentumok segítségével.

B) TÉMAKÖRÖK

Témák	Követelmények
1. Történeti ismeretek	
1.1. A cigányság eredete, vándorlása	Az indiai őshaza elmélete; egyéb elméletek (Perzsia, Egyiptom). A vándorlás kezdete; ben és phen cigányok. A cigány népcsoportok szétválása.
1.2. A cigányság sorsa a középkori és újkori Európában, valamint Magyarországon 1914-ig	A cigányok megjelenése Közép- és Nyugat-Európában a XV. századtól. A fogadtatás; az első cigányokra vonatkozó intézkedések. A cigányság betelepítése a Kárpát-medencébe. Luxemburgi Zsigmond első oltalomlevele. Mátyás király privilégium levele. A török hódoltság időszaka; cigányok az Erdélyi Fejedelemség területén.

	Mária Terézia és II. József rendeletei: az összeírás és a letelepítés első kísérlete. A reformkor és a dualizmus időszaka
1.3. Az első világháborútól a második világháború végéig	Az első világháború és az utána következő évek megpróbáltatásai. Folyamatos beépülés a társadalomba. Erősödő előítéletek és megkülönböztető intézkedések a II. világháború előestéjén. A roma holocaust 1944-45-ben. Cigányrazziák, munkásszázadok, deportálás, áldozatok.
1.4. Változások 1945 után a hazai roma közösség életében	Az asszimiláció-integráció politikája a szocializmus idején. A rendszerváltás alapvető következményei.
2. Néprajzi ismeretek	
2.1. A cigányság tárgyi kultúrája	A cigány népviselet, hagyományos öltözetek és a korról változó öltözeti elemek. Hagyományos cigány mesterségek: vályogvetés, kosárfonás, fa- és fémmegmunkálás, lókupec, vásározó, zenész. A kézműves tárgyak jellegzetességei.
2.2. A cigányság szokásrendszere	A lakókörnyezet jellegzetességei, lakásmódok. Az életmód alapvető elemei; életmód és hitélet kapcsolata. A házasság és a gyerek szerepe. A halálhoz kapcsolódó szokások.
2.3. Cigány mese- és mondavilág	Mesék, balladák, eredetmondák, rigmusok, altatók, mondókák; szájhagyomány.
2.4. Hagyományápolás; művészet és média	Cigány és magyar nyelvű kiadványok. Írott és elektronikus sajtó. Képzőművészet; naiv alkotások és alkotók. Roma művészeti, művelődési csoportok.
3. Földrajzi ismeretek	
3.1. A Magyarországon élő roma/cigány csoportok és térbeli elhelyezkedésük	Magyarcigány (romungro), oláh cigány, beás, szinto cigányok. Településterületeik, létszámuk, szociológiai és gazdasági ismérveik.
3.2. A településföldrajzi viszonyok hatása a cigányság életmódjára	A különböző csoportok gazdaságföldrajzi meghatározottsága megélhetés és foglalkozás alapján.
3.3. A jövő lehetőségei, kitörési pontok, esélyek	A földrajzi helyzet és a jövő lehetőségeinek kapcsolata. A tanulás és a munkavállalás fontossága és szerepe a cigány közösségek boldogulása szempontjából.
4. Társadalmi ismeretek	

4.1. A cigányság szociológiai ismérvei	A cigányság a korábbi és a mai társadalomtudományi elemzésekben. A cigányság képe a mai szociográfiákban.
4.2. A közösségi összetartozás tudata és jellemző megnyilvánulási formái	Értékrend, közösséget erősítő szokások, szabályok. Énkép, <i>mi</i> -kép, a különbözőség tudata. <i>Romani Kris, Patyív.</i> A közösség vezetőinek, védelmező tagjainak szerepe és feladata. Az ünneplés formái.
4.3. Az egyén helye a roma/cigány közösségekben, a többes kötődés szerepe és hatásai	A közösséget alkotó nők, férfiak és gyerekek kapcsolata; a közösségben elfoglalt helyük, feladataik. Idősek és fiatalok közötti kapcsolatok. Csoport, nagycsalád, család szerepe és ezek változása napjainkban. A roma közösség és a többségi társadalom viszonya.
4.4. A politikai-társadalmi-gazdasági események és a cigányság mai helyzete közötti összefüggések megláttatása.	A politikai-társadalmi-gazdasági események és a cigányság mai helyzete közötti összefüggések megláttatása.
4.5. A magyar társadalom, adott település cigány és nem cigány népessége a demográfiai adatok tükrében.	A magyar társadalom, adott település cigány és nem cigány népessége a demográfiai adatok tükrében.
5. A roma/cigány nyelvekkel kapcsolatos ismeretek	
5.1. A roma/cigány nyelvek eredete és fejlődése	Nép- és önelnevezés. Indoeurópai nyelvcsalád, nyelvrokonság; különböző hatások a nyelvi fejlődésében.
5.2. A cigányság beszélt nyelvei és ezek jellemzői Magyarországon	Beszélt nyelvek, nyelvjárások a hazai cigányság körében (romani-lovári, beás). A szókincs; két- vagy többnyelvűség.
5.3. Írott nyelvi emlékek	Történeti források; nyelvészeti emlékek.
5.4. Szépirodalom	A román/cigányok képe a magyar és a világirodalomban (néhány szerző és mű ismerete). Cigány és magyar nyelvű irodalmi művek; a roma közösség kiemelkedő írói, költői.
6. A roma nemzetiség épített környezete	
6.1. Adott település helyzete, lakossága, élete.	Adott település helyzete, lakossága, élete.
6.2. Településtípusok (faluk, város, tanya). A település szerkezete. Különböző házak, utcák, terek, cigánytelepek (telep, sor).	Településtípusok (faluk, város, tanya). A település szerkezete. Különböző házak, utcák, terek, cigánytelepek (telep, sor).

6.3. Szegregációs, integrációs jelenségek megfigyelése saját lakókörnyezetben.	Szegregációs, integrációs jelenségek megfigyelése saját lakókörnyezetben.
7. A roma/cigány nemzetiség zenéje és táncművészete	
7.1. A cigányság zenéje és táncművészete	A szokások, az életmód és a zene kapcsolata. Autentikus zene, pergetők, hallgatók. Népies és modern cigány műzene. Jellegzetes hangszerek és hangszerpótló eszközök (hegedű, cimbalom, kanál, kanna stb.). Dalok, éneklési és táncszokások.
7.2. Hagyományok és újdonságok a cigányzenében	Ismert cigányok a zenetörténetben (Bihari János, Dankó Pista stb.). A zenélés mint életforma és megélhetési lehetőség. A zenetörténet néhány cigány motívumokkal, témákkal foglalkozó alkotója és műveik (Liszt Ferenc, Kodály Zoltán, Johann Strauss). A cigányzene mint hungarikum. Korunk modern műzenéje pl. dzsessz, populáris műzene.
8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek	
8.1. A nemzetiségpolitika jogszabályi keretei	A 2011. évi nemzetiségi törvény alapjai. Roma/cigány önkormányzatiság Magyarországon. Az alapvető jogok biztosának, illetve a Magyarországon élő Nemzetiségek Jogainak Védelmét Ellátó Biztos helyettesének szerepe.
8.2. Az önkormányzatiság alapjai és gyakorlata	A 2011. évi helyi önkormányzatokról szóló törvény. Az önkormányzatok felépítése és működése.
8.3. Az önkormányzatok, egyesületek, civil szervezetek szerepe a roma/cigány önazonosság fenntartásában	Új oktatási és kulturális kezdeményezések.
8.4. A jelen társadalmi problémái	A komplex problémakezelés feladatai, lehetőségei (oktatás, munkahelyteremtés, szociális háló).

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
projekt	15 perc
80 pont	70 pont

A vizgán használható segédeszközök

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)

Közzé kell tenni

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	projektfeladatok javítási-értékelési útmutatója	tételcímek
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény	

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
Egy téma önálló, évközi feldolgozása	A projektmunka megvédése	Egy tétel kifejtése
80 pont	20 pont	50 pont
	70 pont	

Írásbeli vizsga

Egy projekt készítése váltja ki az írásbeli vizsgát.

A projekt témája a részletes követelményekben szereplő nyolc témakör bármelyikéből választható, melyet a vizsgázó a szóbeli vizsgán véd meg.

A projektmunkával szemben támasztott követelmények

10-20 oldal terjedelmű, amelyből szemléltetések nélkül a szöveg hossza 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal minimum 5 oldal. A projektleírásnak tartalmaznia kell a munka fázisait: a téma kiválasztása indoklását, hipotézisek, illetve célkitűzések megfogalmazását, bibliográfiát, szakirodalmi vonatkozásokat, a gyűjtőmunka leírását, a téma tartalmi részének kidolgozását, következtetéseket, személyes élményeket.

A projektmunka a téma kiválasztásától a végső forma létrehozásáig önálló munka. A vizsgázó a projektmunka elkészítése során konzulens segítségét kérheti. Ha a vizsgázó már nem rendelkezik tanuló jogvisztonnyal, és konzulens segítségét kéri, akkor saját maga gondoskodik konzulensről. A tanuló jogviszonyban lévő vizsgázó konzulense lehet a szaktanára is. A vizsgázó legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig leadja a kész projektmunkát.

A vizsgázó a projektmunka bemutatásához szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást készít, amit a szóbeli vizsgán használ fel, a projekt megvédésekor.

A projektmunka értékelése

A projektmunkára összesen 80 pont adható. A teljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi javítási-értékelési útmutató alkalmazásával történik.

I. Tartalom

<i>a)</i> komplexitás, a téma többoldalú megközelítése	30 pont
<i>b)</i> a téma újszerű megközelítése	10 pont
<i>c)</i> bibliográfia és a téma szakirodalmi vonatkozásainak megjelenítése	5 pont

II. A projektkészítés folyamata

a) a projekt fázisainak megjelenítése	5 pont
b) az egyéni kutatómunka megjelenítése	15 pont

III. Forma

a) nyelvi megformáltság	8 pont
b) szerkezet, végső megjelenítés minősége	7 pont

Amennyiben a létrehozott szöveg jelentősen rövidebb a minimális szövegmenyiségnél (kevesebb mint 4 oldal), a projektmunka értékelhetetlen.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A vizsgázó 5 percen belül bemutatja projektmunkáját. Ehhez előre elkészített szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást hoz magával. Ezután 10 perc áll rendelkezésére, hogy kifejtse a tételét.

A tételsor a négy kötelező témakörből összeállított 20 tételből áll. (Történeti ismeretek, Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek, Néprajzi ismeretek, A roma/cigány nyelvekkel kapcsolatos ismeretek) A tételeknek összességükben le kell fedniük mind a négy témakört. A tételek mindegyike tartalmazzon egy, a tétel témájához kapcsolódó forrást is, amelynek elemzése szintén a felelet része.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 70 pont. Ezen belül a projekt bemutatására 20 pont, a tétel kifejtésére 50 pont adható. A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A projekt bemutatása – összesen 20 pont

– a projektmunka lényegre törő összefoglalása	7 pont
– prezentációs technika, előadásmód	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont
– szemléltetés	3 pont

A szóbeli tétel értékelése – összesen 50 pont

– tartalom	25 pont
– a forrás elemzése	10 pont
– nyelvi megformáltság	10 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont

A Belügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 12/2022. (VI. 28.) BM utasítás alapján a köznevelésért felelős miniszter nevében eljárva: